

tán meghalni mégis hazatér, 1938-ban. Még ezt-azt épp megúszott. „Egy út, egy árok.” Egyébként Móricznál is kilenc évvel fiatalabb, csak úgy mondom. Vajon gondoltak valamit egymásról?

Kukorelly Endre

AZ AZELŐTTI CSÖND

Győrffy Ákos: *A Csóványos északi oldala*
Accordia, 2000. 84 oldal, 640 Ft

Győrffy Ákos erdei ember és geográfiai költő. Egy szénégető, egy cseppkőbarlang vagy egy tölgyfamagonc türelme lakik benne. Nem akar gyorsan végezni, idő előtt terpeszkedni, mert tudja, hogy szép lassan úgyis megnövekszik; szervesen, módszeresen, maradéktalanul tölti ki, hódítja meg a neki járó, egyelőre első kötetnyi terjedelmű helyet. Neki térkép e táj, és táj minden, így a könyv is. „Van egy könyv, lapjai kicsorognak az ujjaim között” (KÖNYV) – a víz vagy a fák végtelenül lapozódó kódexe tehát a minta. A táj „valami, ami névtelen” (KAPUHEGY, MÁRCIUS). Meghökkenítő paradoxon, hiszen a kötet címe, akárcsak a versek jelentős részéé, helyrajzi név. Valószínű tehát, hogy a vadont hiába nevezzük meg, lepereg róla a név. Hiába lakjuk be, lepereg róla a civilizáció is, ahogy például „a tűzrakóhelyet visszaveszi az erdő” (FŰ). A táj verbális, értelemmel bíró valami, hiszen van kérdés, amelyre valódi válasz csak úgy adható, ha a kérdezőt elvezetjük egy bizonyos erdőrészlethez, és rámutatunk. A tájra, ha nem is a hallhatatlanság reményében, de írni, nyomtatni lehet, hisz „a vastag / mohapárnán egy ideig megmarad a tenyerem lenyomata” (EGY IDEIG MEGMARAD). A táj érzelem, hisz lehetséges „egy lányarc völgyében tíránni” (ARC), s ugyanakkor érzékelés: „Ország, az nekem nincs, domborzat van és városok, / szagok és árnyékok, pohár falán száradó borhab, / olvashatatlan menetrend egy éjszakai műút mellett” (SPITZKOPF, OKTÓBER). A menetrend olvashatatlan, a rajzolatok kibogozhatatlanok, inkább csak követhetők. A világ eligazító jelei ebben a természeti esetlegességben ugranak elélnk, álomszerűen, ahogy erre Várady Szabolcs is utal a kötet fü-

lén, ám ezen ne holmi kuszaságot vagy látomásos nagyotmondást értsünk. Itt minden létezőnek pontos körvonalai vannak, csak összefűzésük módja álomszerű, ugyanúgy, ahogy az egyenként jól körülhatárolt, pontosan fogzott levelek együttese áll össze kísérteties lombremegéssé, vagy ahogy „a vízésés páracsíkjain lógnak a / csillagok” (TARPATAKI KEMPING).

Minden eszmélő, „fiatal” költészet fontos eleme a tudatra, öntudatra, éntudatra ébredés. Győrffy Ákosnál ez leginkább a testérzékelésben érhető tetten. Versalánya éppoly aprólékosággal rögzíti a testnyerés és testvesztés, a fizikai nehézkedés és metafizikai lebegés mozzanatait, mintha – megint csak – térképet rajzolna „a test rácsain nézve át” (KISINÓC, ÚTKÖZBEN, NOVEMBER). Ilyen és ehhez hasonlóan finom rajzú ábrákat kapunk: „Erős zúgás a fülemben, hallom, ahogy szörcsög- / nek a beleim, a halántékomban, mint egy lábdob, a szív- / dobogás, combomban remegni kezd egy izom” (KISINÓC, ÚTKÖZBEN, NOVEMBER), vagy: „ahogy megtöltődik, kiürül a test / és a többi” (MÉZ, TAJTÉK, LENNI CSAK), vagy: „Etetem magam, vérző / gép vagyok, valami idegent növeszték magamban” (KÖD). Győrffy nem nyergel nemzedéki paripát, nem tör gyorsan porosodó babérokra: a testét befogadó közegben, a vadonná tágult magzatburokban kívánja felismerni önmaga lényegi karakterét. Átjárta magát a világot, a lombzenét és a patakkíséretet, a kannás borokat és az irodalmi vendég szövegeket, s magára ismer csírában, pusztulásban: „A tegnapi tűz nyoma, mint ha tükörbe / néznék” (SZEMBEN). Nem is maszkokat próbálgat tehát, hanem alkatán keresztül nézve, önmagán túllátva próbálja megletni azt a valamit, ami az én: „az érzés, hogy igazából akkor vagyok [...] csak az / az egyszeri, meg nem ismételtető valami, amikor / nem vagyok” (CSÓVÁNYOS, JANUÁR). A „bőröndnyi hús”, melyet utazóként cipel magával, nem üt el környezetétől, hiszen én és nem én világa szervesen összefügg, archaikus egységet alkot. „Lehet-e, hogy valaki inkább már táj?” (TÁJ.)

Éppennyire egymásba játszik, egymást lakja az „innen” és a „túl”, a valóság és a misztikum tere. Győrffy érzékeny nomád, van tudása a hegytetőről, ahonnan nincs tovább, ismeri, eléri, újra és újra kísérti önmaga korlátait. A kötet egyik csúcspontja, a MÉZ, TAJTÉK, LENNI CSAK „parázsló szentségtartója” a víz alatti úszás sustorgó-bugyborgó, derengő élményét adja

vissza, s annál végtelenül többet: a teljesség vakító, süketítő, befogadhatatlanul összetett érzetét. A bőség valódi zavarát: „*Mit kezdjek veled, mit / Csináljak ezzel a mérhetetlen sok képpel?*” (KEMENCE, CSARNA-VÖLGY, DECEMBER.) Ez az ember sejt, mi több, birtokol valamit az ősiségből, az „*azelőtti csöndből*” (ADDIG), „*mikor még fű, fa, hegy, folyó volt az isten*” (A NAGY-ÍNÓC FELÉ). Hú papja is ennek az istenségnek, megmártózik a teletített pillanatokban, tekintetében megújítja a tájat, a táj frissességében önmagát – ez a fajta szakadatlan újjászületés az *azelőtt* teokráciájának platonikus-idealista kultusza, újraálmódása.

Az eredendő nyersség keresése ez esetben korántsem a hályogkovács vagy az őstehetség önmítoszát rejti. Györffy Ákos érezhetően nagyon sokat tud a költői nyelvről, mégsem csíhol talmi szikrát, nem próbálja elkápráztatni olvasóját. Takarékos, de nem fukar, gondadal, nem úgy, mint ki gyerekek vagy bennszülöttek közé szórja a csilingelő rézgarast. Kötege egységes, naplóként is olvasható, jól megfér benne egymás mellett a lírai helyzetkép és mondjuk az ukrán természetgyógyászt megörökítő groteszk anekdota (BESZÉD) vagy a nyilvános telefonfülke motívumára épülő, a nagyvárosi szorongást megragadó fikció (VAJON KI AZ). Arányérzéke kitűnő, pontosan érzi, hol kell véget érnie egy sornak, hol kell kimondani valamit, s hol több, ha elharapjuk, elhallgatjuk a szó végét: „*a kockás papíron / egy félbehagyott mon*” (SZÜLŐI HÁZ). Sosem véletlen, ha a megszokottnál látványosabb költői eszközt választ: az imént idézett vers a családi körbe visszavissza, oda, ahol egy még a világ, vagyis a tagolatlan, *monolitikus* időbe...

Lackfi János

EGY ELMÉLKEDŐ EMLÉKEZŐ

Patrick Leigh Fermor: *Erdők s vizek közt. Esztergomtól Brassóig gyalogszerrel 1934-ben Fordította Vajda Miklós Európa, 2000. 323 oldal, 1900 Ft*

1934-ben egy angol fiatalember úgy döntött, hogy nyakába veszi a világot, s felderíti Európa egzotikus, keleti tájait. Barangolásai során Magyarországra is elvetődött, s egy életre szóló élményt szerzett. Készített feljegyzéseket, naplót vezetett, sok évvel később pedig egy trilógiát írt, melynek második része tartalmazza magyarországi, valamint erdélyi kalandjait.

A „grand tour” ötlete, melyre előszeretettel szánták rá magukat az arisztokrata ifjak, e kései utódot sem hagyta nyugton. Az élményeket rögzítő útirajz és az útleírás nem új keletű műfajok. Míg az útleírás inkább dokumentumszerű, tárgyilagosabb jellegű, addig az útirajz teret enged a szubjektív elkalandozásoknak. Mindkét műfaj attribútumait felismerhetjük a könyv olvastán, hiszen egyrészt művelődéstörténeti adalékokkal szolgál – bemutatja az akkori magyar társadalmat, kitér például a Trianon utáni irredenta megnyilvánulásokra, említi a román–magyar ellentétet – oly részletességgel, hogy még a Hunyadiak származása körüli vitát is felvázolja –, ismeri Árpád-házi uralkodóinkat, gesztáinkat, s honfitársainkat megszégyenítő módon szinte mindent tud az országról. Másrészt nem pusztán egy filológus-utazó benyomását keltik sorai, hanem a hús-vér embert is meglátjuk, akit megragadnak illatok, arcok, tekintetek, emberek, asszonyok... Amennyire útleírás ez a mű, legalább annyira útirajz is.

A tizenkilenc esztendőes Leigh Fermor Esztergomnál lépi át a magyar határt 1934 húsvétján. Találkozik arisztokratákkal, de az alábbi néprétegek szülőiteivel is. Más-más tájegység, más-más életfelfogás, más filozófia, más magatartás. A vidéki nemes nem olyan, mint a budapesti, a dunántúli paraszt más, mint az alföldi, és mindketten mások, mint a székely. („*Mások itt az arcok – egyidejűleg valahogy tompábbak is meg szögletesebbek is a vonások, a szemöldök, a járomcsont s az áll körül –, s ez a változás együtt járt a nyelvi változással.*” – 195.) A fiatal utazó általában szállásadóival kerül köze-

Júliusi számunkban jelent meg Szuly Gyula BENÉZEL HOZZÁM, MERT ERRE JÁRSZ című verse. A vers mottója sajnálatosan lemaradt, pótlólag közöljük:

„*Nem nyugalom, csak látszat a sírok némasága.*”
(*Posa márki Verdi DON CARLOS-ában*)